

pinyà, de 1284 (RLR iv, 362).¹ L'*InvLC* dona testimonis d'aquest femení en el S. XIV amb el sentit de «rebord», que entenc com a «capçada o coronament d'un mur o barana d'obra, com el que remata un vall o fossat, o com la que encercla un gran arbre dins la vila»: «lo pertret de péra e de cayrós e tot altre, de aquella corolla qui és stada de un olm dins la plassa de ---», a. 1399, «per fer la curolla del costo <costó?, cortó? > del val», a. 1377.

D'altra banda també apareix aquest femení, i encara més el masculí corresponent, en una altra acceptió, designant un rodell o capçana que es posa sota d'una olla, a la manera del que ens descriuen com a usat encara a Mallorca: «estalvis, rodell de càrritx damunt el qual posen l'olla, la greixonera o altre atuell tret del foc, perquè no cremi i no embruti la taula» (pron. *kuról* a Lluçmajor, *AlcM*):² «cinc olles de cosinar, dos corolls ---», a. 1384, «dos corols d'olla» 1386, «unum corollum sedendi cacabum», 1379 i també algun cop femení (o és neutre plural?): «III corolla ollarum», a. 1383.

No en tinc més dades antigues o documentals, del Ross. ni d'enlloc més, fins al segle passat, i no és estrany amb un mot d'aquest significat i d'extensió geogràfica no general, car no el registraren ni els reculls lexicogràfics dels segles decadents ni, menys, els anteriors: cal esperar fins a Belv. (1803) i Lab. (1839), que ja expliquen el que defineix millor el dicc. Fabra: «quan un recipient rep un volum de gra, farina, sorra, etc., major que la seva capacitat, la porció de gra, farina, etc. que formant un munt, sobresurt de les seves vores», «les teules, rajoles, etc., posades al cim d'una xemeneia per evitar que hi entri la pluja».

Els escriptors Renaix. ens en forneixen exs.: «l'hora d'esmorzar --- portava en la mà esquerra un plat ab curull de corals i esmeraldas: tant de goig feyan lo pebrot y las olivas regalosas d'oli, y 'l tall de bacallà, ros com un riell d'or!», EmVilanova (*Gent de casa*, 1889, p. 7), i a manera de locució adverbial: «ab sa ingènita gravetat enfonzà la llossa a la sopera, y comensà a servir-se pausadament, fins a tindre 'l plat a curull», Noller (*La Papallona*, 201). Hi ha aplicacions especial: 'teuladeta al capdamunt d'un campanar': «lo campanar, vist de aquell costat, queda així mateix desproporcionat en sa notable elevació, y lo tant prim com una bitlla, faltant lo desobre del curull», B. de Maldà (*Excursions*, p. 115); «pila de grava caliça», Griera (RLiR v, 237, segurament d'un altre corresponent del *Dicc. de Dial. de l'IEC*, no localitzat).

Havent-hi llacunes en la nostra informació, no podem assegurar ben bé que la forma *curull*, amb *u*, no fos anterior, com de fet ens ho faria creure una abundant documentació toponímica, per més que aquesta mena de documentació resta generalment d'un valor un poc més equívoc, i més quan n'hi ha poca;³ per les mateixes raons potser no és ben demostratiu el fet que el verb *curullar* no el documentem fins a data tardana (car ací a penes es podria esperar l'apel·lació toponímica);⁴ aquest no el trobem fins a Belv. i Lab., i en escriptors de fi de segle: Guimerà, Maragall i Ruy-

ra: «onsevulla / neu o calabruix / els relleixs *curulla* / i al sol fa regruix» (O. C., p. 965b).⁵ De tota manera no parla pas a favor de l'antiguitat d'aquest verb el fet que sigui estrany a l'ús valencià (Renat, «El Camí», 14-iv-34, n'assenyalava l'absència en valencià, en contrast amb val. *coromullar*) i igualment a les Illes: a una regió i altra també és el nom *caramull* (*coro-, cor-*), i no pas *curull*, el mot usat, almenys tractant-se de la forma amb *ú* tònica.⁶

Quant a l'ús adjectiu, aquí els fets no poden enganyar-nos: no n'hi ha més que testimonis ben recents: l'ometen fins els diccs. del Princ. en tot el S. XIX (no en Lab. 1839-1888, Vogel, etc.), i només el donen el *DAG*, *DBal.* i les obres de Fabra, però sense cap testimoni; la dada literària més antiga és dels *Croquis Pir.* de Massó Torrents (1896), i és veritat que avui és aquest l'ús més conegut a Barcelona i en general a les ciutats del Princ. Però, com *caramull* adj. (Ansó i Echo *karamullo* «llen»), forma incomparablement més rara que el substantiu *CARAMULL*, és també forma recent aquella i d'extensió reduïda, evidentment secundària; de la mateixa manera es degué crear l'adjectiu *curull*, a base de metaplasmes de frases freqüents, com *un cove a curull* (que sonava igual que *cove curull*), *un sostre a curull*, etc.: era fàcil que *un cistell a curull* o *un plat a curull* fossin transformats en *una cistella curulla*, *una plata curulla* (com sigui que molts analitzarien malament *un cistell a curull* prenent-ho per una falsa concordança), guiant-se per coses com *una onad(a) a ple=una onada plena*, etc.

La forma amb *o* tònica resta viva encara en altres llocs que el Ross. i Mallorca. Sobretot a tota la comarca dels Ports de Morella, on avui es pronuncia amb *o* oberta i en la forma femenina: en el vast terme de Morella els informants m'aconsellaven «pujarem a la *kuróla* i d'allí ho veurem tot», parlant dels cims de turons que ens servien d'observatori; més sovint eren petits cims de punta rodona, com la *Kuróla del Mòl*, que encara em sembla veure, d'on dominàvem tota l'extensa Horta del Mòl, una de les partides cabdals del terme, car té tendència (tot i no haver deixat de funcionar com a apel·latiu) a convertir-se en genèric de topònims; la *Curòlla* turonet cònic de 559 alt. (50 m. més alt que la base) 1 km. ONO. de Xert; una altra damunt l'església d'Anroig, a Catí; el Mas de *Curòlles* a Portell; i el nom es repeteix encara a Rossell i a Bel;⁷ allà també amb sufix diminutiu i masculí: a Ares m'ensenyaven de lluny «aquell *kuruló*», a Catí i a Cincorres «aquell *kurolonét*», «lo *kurolonét* que es veu allí», sempre tractant-se de turons minúsculs, com ho és *El Curulló* nom propi a Castellfort.

Deu tractar-se d'un mot propi només dels Ports, o bé fins a la zona de transició cap al Maestrat (Xert, Catí, Rossell), car ja no ho sentia cap a Benassal ni Atzeneta (i a Albocàsser em deien «tot este *kurmulo*», on ja hi ha mescla amb *caramull*). De passada notem que els xurros d'Olocou del Rei no usaven aqueix terme, però deien *La Coronica 'l Toóal* per a un cim de forma idèntica, notable confirmació semàntica de